

Gatis Ozoliņš

Dr. philol., folkloras pētnieks,

Latvijas Universitātes Literatūras, folkloras un mākslas institūts

Dr. philol., folklore researcher,

Institute of Literature, Folklore and Art of the University of Latvia

E-pasts / e-mail: gatis.ozolins@lulfmi.lv

DOI: 10.35539/LTNC.2023.0050.06

Dzīvot pilsētā: pilsētas folkloras naratīvi

Living in a City: Urban Folklore Narratives

Atslēgvārdi:

pilsētpētniecība,

stāstījums,

atmiņas,

bērnība,

mantojums,

vietas pieredze

Keywords:

urban research,

narrative,

memories,

childhood,

heritage,

experience of place

Kopsavilkums

Rakstā tuvāk analizēti naratīvi par dzimtu, tās paaudzēm un saikni ar vēstures notikumiem, naratīvi par ikdienu un bērnības naratīvi. Naratīvu izpēte bija balstīta hipotētiskos pētnieciskos jautājumos: kādas tēmas dominē Rīgas Pārdaugavas apkaimju iedzīvotāju atmiņu stāstījumos? Kādos plašākos vēsturiskos kontekstos atmiņas tiek iekļautas? Kādas notikumu ķēdes rodas stāstījuma gaitā? Kāpēc šīs tēmas nozīmīgas? Raksta pamatā ir viena gadījuma (intervijas) detalizēta izpēte (gadījuma pētniecība) un citu interviju materiāli, kuri papildina un paskaidro gadījuma pētniecībā izvēlētais vienas intervijas saturu un konteksta nozīmi pētniecībā. Šī raksta avots ir daļēji strukturētās intervijas un Pārdaugavas bijušo vai esošo iedzīvotāju rakstītās atmiņas tiešsaites digitālajā platformā *garamantas.lv*.

Summary

The paper focuses on a closer analysis of narratives about the family, its generations and their connection with the events of history, as well as on the narratives about everyday life and childhood narratives. The study on narratives was based on several hypothetical research questions: Which themes dominate in memory narratives of the population in the Riga Pārdaugava vicinities? What wider historical contexts are the memories embedded in? What kind of event chains emerge in the narratives? Why are these themes important? The paper is based on a detailed case study (interview), and the materials of other interviews, which contextualise the content of one interview selected for the case study as well as the importance of its context for the research. The source of this paper is semi-structured interviews and memories written by the present or former Pārdaugava residents and available on the online digital platform *garamantas.lv*.

Ievads

Mūsdienās pilsētas pētniecībai veltīto publikāciju skaits ir praktiski neaptverams, tāpat arī – pieejas un skatpunkti, ar kuriem dažādu jomu speciālisti un pētnieki ir mēģinājuši rast atbildi uz jautājumiem: kas ir specifisks pilsētai, pilsētniekiem, ko nozīmē – dzīvot pilsētā? Pētnieciskās intereses par pilsētu auga līdz ar pilsētu infrastruktūras attīstību un sarežģītajiem jautājumiem, ko pilsētas attīstība uzdeva par ekonomiku, sabiedrības slāņiem, transportu, apbūvi, migrāciju, veselību, izglītību u. tml. Līdzās tīri praktiskiem risinājumiem pilsēta mainīja arī nozīmīgus mentālus faktorus – pilsētās aizvien pieaugošais darbības un domāšanas ātrums iespaidoja cilvēku ierasto dzīves ritmu un tempu, pilsētas vide un tehnoloģiju pasaule mainīja cilvēku saikni ar dabu – pati pilsēta kļuva par “dabu”, cilvēku dzīves un ikdienas dabisko vidi. Vācu folklorists Hermans Bauzingers (*Bausinger*, 1926–2021) 1968. gadā rakstījis: “Mēs vairs neuzskatām, ka industrializācija nozīmē īpašas tautas kultūras izzušanu, bet drīzāk cenšamies izsekot tām modifikācijām un mutācijām, kas norisinās tautas kultūrā industrializētajā un urbanizētajā pasaulē.” (Bausinger 1968: 127; līdzīgi arī 1990) Tas nozīmē, ka lielai cilvēku daļai pilsēta ir ne vien dzimtā vieta, bet arī dzīves vieta, māja, vērtību atskaites punkts, iespējas un sasniegumi, izglītība, darbs utt. Pakāpeniski veidojusies izpratne, ka pilsēta ir mūsdienīga un dabiska dzīves vide, kas ir piemērota cilvēkiem un kurā cilvēks var ne tikai dzīvot, bet arī pilnībā sevi realizēt.

Pilsētas pētniecībai ir bijusi nozīmīga loma mūsdienu folkloristikas paradigmas tapšanā. Pilsētas folkloras vākšana un pētniecība attīstījusies mūsdienu folkloristikā, sākot ar 20. gs. 60.–70. gadiem (Latvijā – 20. gs. 90. gadiem). Līdz tam lielā mērā pētnieki un plašāka sabiedrība uzskatīja, ka folklorā (no vienas puses) un izglītības, labklājības un tehnoloģiju līmeņa celšanās (no otras puses) ir savstarpēji izslēdzošas, pieņēma, ka pilsētniekiem raksturīgais dzīves veids pārmāks tradicionālo lauku vidi un līdz ar to tās teksti pakāpeniski izzudīs. Uzskatīja, ka folkloristu pienākums ir šo izzūdošo tradīciju fiksēt un uzkrāt, tā glābjot no izzušanas, lai kā nozīmīgu tautas kultūras avotu varētu nodot nākamajām paaudzēm. Tomēr izrādījās, ka pilsētā veidojās jauni teksti, kas vēstīja par pilsētvidei un pilsētas dzīves veidam raksturīgo, par pilsētas notikumiem un tradīcijām, proti, pilsētas folklorā. Viens no šīs atskārsmes pagrieziena punktiem ir 1971. gadā publicētais amerikāņu folkloristu rakstu krājums “Pilsētas pieredze un tautas tradīcija” (*The Urban Experience and Folk Tradition*) (plašāk par to skatīt Bula 2011). Nozīmīga ir amerikāņu folklorista Jana Harolda Brunvanda (*Brunvand*, 1933) 1981. gadā publicētā grāmata “Pazudušais stopētājs: Amerikas urbānās leģendas un to nozīme” (*The Vanishing Hitchhiker: American Urban Legends and Their Meanings*),

kas ierosināja pilsētas teikas (arī – urbānās/pilsētas leģendas, mīta) žanra popularitātes pieaugumu kā sabiedrībā un medijos, tā populārajā kultūrā. Latvijā interese par pilsētas teikām tika rosināta 20. gs. 90. gadu sākumā ar laikraksta “Diena” iniciēto mūsdienu leģendu vākumu (Šmidhens 1991; 1992). Guntis Eniņš 1991. gadā jautājis: “Kāpēc mūsu Latvijas folkloristi, etnogrāfi, arheologi ir pētījuši un grupējuši tikai senās teikas, nostāstus, paražas, ticējumus, tautasdziesmas, atstājot ārpus sava redzesloka šodienas dzīvās leģendas, jaunos spoku stāstus un brīnumu gadījumus! Mani jau labu laiku nemierīgu dara tas, ka mums paslīd garām jauno leģendu vai teiku dzimšanas process.” (Eniņš 1991) Tobrīd nozīmīgākais ietekmes avots bija zviedru etnologa Bengta af Klintberga (*af Klintberg*, 1938) pilsētas teiku (*urban legend*) un to interpretācijas piemēri (Zandere 1991). Nozīmīgākais pilsētas teiku pētnieks Latvijā ir folklorists Guntis Pakalns, kurš kopš 1992. gada¹ aktīvi vācis, popularizējis un pētījis pilsētas teikas (Pakalns 1992; 2006 u. c.). Atskaitot vēl dažus citus pilsētas folklorai piederīgu folkloras žanru pētījumus, piemēram, masu mediju iniciētu pilsētas anekdošu producēšanu (Garda-Rozenberga 2013), jāsecina, ka pilsētas folklorai kā pastāvīgam pētnieciskajam virzienam līdzšinējā latviešu folkloristikā nav veltīta liela uzmanība. Turpmākajai interesei par pilsētas folkloru un naratīviem nozīmīga varētu būt starpdisciplinārā mūsdienu pilsētpētniecībā fokusētā vairāku autoru kolektīvā monogrāfija “Dzīve līdzās ostai” (Bula u. c. 2022).

Šī raksta priekšmets ir piederīgs pētnieciskajai interesei par pilsētas folkloras naratīvu² saturu. Raksta avots ir 16 daļēji strukturētās intervijas un Pārdaugavas bijušo vai pašreizējo iedzīvotāju rakstītās atmiņas tiešsaistes digitālajā platformā *garamantas.lv*. Avotu bāze iegūta 2021. un 2022. gadā, intervējot Rīgas Pārdaugavas apkaimju (Ziepniekkalna, Āgenskalna, Bieriņu, Imantas, Šampētera u. c.) iedzīvotājus Latvijas Zinātnes padomes finansētajā projektā “Pieredze pilsētā: naratīvi, atmiņas un vietas mantojums” (2021–2023). Raksta mērķis ir pētīt Rīgas Pārdaugavas apkaimju iedzīvotāju naratīvus. Naratīvu izpēte bija balstīta hipotētiskos pētnieciskos

1 1992. gadā norisinājās Latviešu folkloras krātuves (šajā gadā tā atguva savu vēsturisko nosaukumu) organizētā Krišjāņa Barona konference “Rīga, Rīga, kas tā Rīga: Rīga, folklorā, arheoloģijā”, kurā vairāki pētnieki (Dace Bula, Guntis Pakalns) reprezentēja savas pētnieciskās intereses pilsētpētniecībā un pilsētas folklorā.

2 Rakstā jēdziens “naratīvs” netiek pētīts, tas tiek lietots ar nozīmi ‘īss stāstījums’, kas atsevišķos gadījumos var tuvoties folkloras žanra piederībai vai iegūt to (teika, pilsētas teika, tautasdziesma, pasaka, nostāsts, anekdote u. c.). Te naratīvs ir intervijas fragments, vienība, kas stāsta par kādu vienu dzīves notikumu, epizodi, tas ir pētnieka izgūts no plašāka vienkopus teksta – intervijas. Pētniecībā, iekļaujot šo vienību analīzē, tiek saglabāta saikne ar kontekstu, proti, vienības atrašanās intervijā, un, ja nepieciešams, tas tiek komentēts un ņemts vērā. Plašāk par naratīva atbilstmi stāstījuma jēdzienam skatīt vienā no jaunākajiem rakstiem par naratoloģiju Latvijā (Ozoliņš 2020).

jautājumos: kādas tēmas dominē Rīgas Pārdaugavas apkaimju iedzīvotāju atmiņu stāstījumos? Kādos plašākos vēsturiskos kontekstos atmiņas tiek iekļautas? Kādas notikumu ķēdes rodas stāstījuma gaitā? Kāpēc šīs tēmas ir nozīmīgas? Kā veidojas saziņa starp notikumiem un to reprezentāciju teicēja stāstījumā un dzimtu/ģimeni? Raksta pamatā ir viena gadījuma (intervijas) detalizēta izpēte (gadījuma izpēte) un citu iepriekš minēto interviju materiāli, kuri papildina un paskaidro gadījuma izpētē izvēlētais vienas intervijas saturs un konteksta nozīmi pētniecībā.

Naratīvi par dzimtu:

māja un vēsture

Gadījuma izpētei izvēlēta intervija ar teicēju Zandu (1970) (LFK Dig 2, a68. 16.11.2022.). Intervija norisinājās *Zoom* platformā, to vēlāk papildināja teicējas komentētu fotogrāfiju kopa. Stāstījums centrēts ap bērnības māju Šampētera nomalē (šobrīd māja administratīvi atrastos Zolitūdē). Pamazām atklājas, ka māja, kuru teicējas vecvectēvs Juris ar sievu Stefāniju nopirkuši 20. gs. sākumā, no degusi Otrā pasaules kara laikā un arī kāda cita ēka sētā, kas savulaik pielāgota dzīvošanai un ir teicējas bērnības māja, tikusi nojaukta padomju okupācijas laika pēdējos gados Zolitūdes daudzdzīvokļu masīva celtniecības dēļ. Būtībā stāstījums ir par māju, kuras vairs nav, bet par spīti tam vai tieši tamdēļ tā kļūst par simbolu, ap kuru ne tikai centrējas stāstījums, bet arī dzimta un dzimtas vēsture. Bez mājas jeb atmiņām par to nebūtu ciešās savstarpējo radniecisko saikņu un ģimenes tradīciju apziņas. Ap māju centrējas ikdiena un sadzīve, apkārtējās ielas un ieliņas, veikali, skola un bērnu dārzs, vecāku darba vietas, kaimiņi un notikumi, ģimenes vēsture, atmiņas.

Atmiņu telpa nekad nav abstrakta, to apdzīvo objekti, priekšmeti, notikumi, pārdzīvojumi. Stāstījums par māju sarunā/intervijā lobās kā sīpols, atklājot kārtu pēc kārtas. Māja simbolizē teicējas brīnišķīgo un saulaino bērnību, kas pavadīta dārzā, ar riteņiem braukājoties pa tuvākajām ieliņām, kāpelējot pa kokiem, spēlējoties un rotaļājoties, tai skaitā spēlējot kāršu spēles šķūnītī, dziedot un spēlējot ludziņas kopā ar kaimiņu bērniem. Teicējai tās ir ne tikai vasaras atmiņas, bet arī ziemas pieredzējums – sniegs, kupenas, nakts debesis ar zvaigznēm, slidošana, "dzirdēju, kā lausks sper". Šī īpašā bērnības bezrūpība un gaišums ielicis pozitīvu attieksmi pret visu un it visā uz visu turpmāko dzīvi, ko teicēja apzinās un uztver par savas personiskās identitātes avotu. To viņa pretstata viedoklim par padomju pelēcīgo un skarbo bērnību, problēmas, ja tādas tika apzinātas, bija piederīgas pieaugušo pasaulei, bet, šķiet, tās nebija tādas, kas aptumšotu teicējas laimīgo un saulaino bērnību. Tikpat organiski tajā iekļaujas arī atmiņas par skolas gaitām, dziedāšana Rīgas Pionieru pils korī, vasaras nometnes Gārsenes pilī un Gārsenes pils spoka redzēšana.

Nozīmīga teicējas Zandas repertuāra naratīvu grupa ir pārmantotās atmiņas un teksti. Intervijas gaitā šie teksti tiek ne tikai izstāstīti, bet arī ievietoti noteiktā kontekstā, kas apraksta to, kādos apstākļos naratīvi pārceļo no paaudzes uz paaudzi, paskaidro to pārstāstīšanas jēgu un apliecina piederību noteiktai tradīcijai.

No mātes teicēja mantojusi vairākus klasiskās folkloras tekstus. Intervijā izskanēja divas teikas – par osi, kas pavasarī aizkavējies ar salapošanu, bet rudenī pasteidzies pirmais ar lapu nomešanu, un par balodi, kas visu prot, bet beigās izrādās, ka neprot un nav klausījies citu padomā. Abas teikas stāstītas pa ceļam uz bērnudārzu. Teika par osi, kas kavējas ar salapošanu, stāstīta atbilstoši gadalaikam un ir kā paskaidrojošs stāstījums par norisēm dabā. Tas vērš uzmanību uz to, ka ne visi koki salapo vai met lapas vienlaicīgi, un līdz ar to varam secināt, ka šādi arī pilsētas vidē ir tikušas nodotas pamatzināšanas par dabu, veidota izpratne un vecākiem ir bijis laiks iedziļināties apkārtējos notikumos un tos izskaidrot bērnam. Šajā gadījumā sevišķi nozīmīgi, ka izmantota folklorā, tādējādi apliecinot tās pārnesei un lietojuma jēgu. Tāpat teicēja intervijas laikā atcerējās katra gadalaika savdabīgākās smaržas un skaņas, kas drīzāk asociējas ar laukiem raksturīgo tuvumu dabas norisēm, izpratnei un tās skaistuma izjūšanai – ozolu plaukšanas smarža, putnu skaistās dziesmas, atziņa, ka mans bērniņas putns ir lakstīgala, kura sameklēta un novērota dārzā. Ar šo kļūst skaidrs, ka pēc būtības Pārdaugavas vide 20. gs. 70.–80. gados vēl ir izteikti agrāra un kādā klusākā šķērsielā, privātmājā, ar dārzu un kokiem tā pēc būtības ir kā dzīve divās telpās: viena no tām ir daba – putni, koki, gadalaiku krāsas, smaržas un skaņas, bet otra – pilsēta ar tramvaju, dzelzceļu, pilsētas infrastruktūru, dzīvojamo māju masīviem turpat kaimiņos. Šādā kontekstā kļūst skaidrs, ka dabu ļoti intensīvi un dziļi var piedzīvot arī pilsētā, tā ir liecība par pilsētas nomales, mazpilsētas identitāti, kurā dabas klātbūtne un pieejamība ir viens no identitātes konstruēšanas stūrakmeņiem.

Teicējas Zandas vectēvs ir bijis labs dziedātājs. Lai arī teicēja pati ir laba dziedātāja un tādi ir arī citi ģimenes locekļi, kā to liecina ģimenes svētki, tomēr vectēvs ir teicējas pirmā izvēle dziesmu repertuāra nodošanā. No vectēva mantotas dziesmas: "Strinkš pa bundžām", "Aiz kalniņa dūmi kūp", "Rikšiem bērit' es palaidu". Dziesmas mantotas arī no vecāsmātes Veronikas – "Jūriņ' prasa smalku tīklu" – un mammas, kas pa ceļam uz bērnudārzu dziedājusi "Caur sidraba birzi gāju". Dziesmas nākamajām paaudzēm nodotas mutvārdos un apgūtas saviesīgos dzimtas pasākumos vai ikdienišķās situācijās bez lieka patosa vai spiediena. Šādi, it kā nejausi, šķirstot vecus žurnālus un grāmatas, pēc vecāsmātes Veronikas burtu ierādīšanas teicēja iemācījusies lasīt vecajā drukā³. Tikpat nemanāmi pārņemta spēkpīrāgu un mazo ķimeņmaizišu cepšanas tradīcija svētku reizēs.

3 Vecā druka (sarunvalodā) – iespieddarbs ar gotiskajiem burtiem.

Vecāmāte Veronika ir teicējas Zandas nozīmīgākā pārmantošanas persona. No viņas pārmantoti arī vietējie aktuālie stāsti, kas cirkulējuši viņas draudzeņu un kaimiņieņu vidū un tuvojas pilsētas teikām, baumām. Par pilntiesīgām pilsētas teikām tās nekļūst, jo tajās izstāstīto notikumu patiesumu neviens neapstrīd, tās vēl nav zaudējušas saikni ar īstenību, reāliem atgadījumiem un personām. Tāds, piemēram, ir baisais stāsts par kaimiņu, kam paticis iedzert, un darbā, nevarēdams tikt pie piemērota dzēriena, iedzēris bremžu eļļu. Otrs ir stāsts par vētru, kas plosījusies pilsētā, un kāds krītošs koks uzkritis taksim (taksometram) un nositis taksistu. Otrā negadījuma patiesumu apstiprina papildu ziņas, teicēja vēlāk ir mācījusies vienā klasē ar taksista dēlu. Šis naratīvs manifestējas ne tikai kā viens atgadījums un stāstījums par to, bet kalpo par atcerēšanās līdzekli tālāko interviju naratīvu virknei. Tā noved līdz vietējai kapsētai – Pleskodāles kapiem, kas savukārt bagāti ar vairākiem vēsturiskajiem un etniskajiem slāņiem un raisa tālākas asociācijas, veidojot asociāciju izraisītu naratīvu virkni. Lai arī naratīvu sasaiste dažkārt ir visai formāla un nejauša, pašam stāstīšanas un atcerēšanās procesam tas ir svarīgi, jo, pirmkārt, tas ļauj paplašināt stāstījumu, iekļaujot dažādu laiku notikumus, kurus šķir paaudzes, desmitgades, savstarpēji ne-saistītas personas u. tml. Otrkārt, tas apliecina, kas teicējai ir svarīgs, atcerēšanās vērts, un treškārt, sniedz izpratni, kas un kā laika gaitā ir mainījies un kādas sekas radījis.

Teicējas Zandas repertuārā ievērojamas vairākas naratīvu grupas ar kādu apvienojošu segmentu, kas asociatīvi izriet no saiknes ar Pleskodāles kapiem. Vienu naratīvu grupu veido stāstījumi par čigāniem (romiem)⁴. Par viņu pieminējumiem Pleskodāles kapos viņa saka, ka tie ir īsti (*riktīgi*) obeliski, tā uzsverot ne tikai bērnības sajūtas, bet arī kaut kādu atšķirību, savdabību un īpatnību. Lai arī, no vienas puses, teicēja uzsver, ka stāstījums ir par vietējiem, mūsējiem, no otras puses, stāstījumā ieviestie citādības raksturojumi liek nojaust, ka runa ir par *citiem* (*citādiem*) *mūsējiem*, kas atrodas blakus, bet paliek līdz galam neizprasti. Vēlāk intervijā teicēja atkal atgriežas pie stāstījumiem par čigāniem. Šie naratīvi, par kuriem teicēja izvēlas stāstīt, ir saistīti ar stereotipiem, tos vēlreiz atsaucot atmiņā, atkārtojot un nostiprinot. Viens no naratīviem ir latviešu folklorā, literatūrā un plašāk kultūrā labi zināmais stereotips par čigāniem kā zagļiem, un ierasti tas tiek izstāstīts komiskā stilistikā un ar nelielu stāstnieka pārākuma apziņu. Tā vecvecmāte Stefānija reiz pārmācījusi čigānu, kas vēlējies nozagt zirga sakas. Čigānam nav izdevies Stefāniju apmānīt: pamanījusi iecerēto zagšanu, nozagto saku vietā čigāna ratos viņa ielikusi kādu smagāku akmeni. Nākamajā reizē čigāns ir Stefānijai teicis: “Tu gan, mammīt, mani pārmācīji!” Stāstījuma kanoniskais raksturs te precīzi redzams un kalpo par apstiprinājumu latviešu priekšstatiem un stereotipiem par čigāniem. Arī otrs naratīvs korelējas ar stereotipiem par

4 Romi, arī čigāni – turpmāk rakstā tiek lietots teicējas apzīmējums.

čigāniem, šoreiz gan iekrāsots negatīvi – tie ir meža ļaudis, no kuriem visu ko var sagaidīt. Ar šo naratīvu teicēja paskaidro skolas izvēli – izvēlēta nevis mājām tuvākā, bet nedaudz tālāka skola. Starp māju un tuvāko skolu atradies Šampētera mežs. Vecāki nav vēlējušies, ka teicēja katru dienu uz skolu un atpakaļ dodas cauri Šampētera mežam, kam tikusi piedēvēta *tumša aura*, un tas ticis saukts arī par *čigānu mežu*. Šis viedoklis (jeb pilsētas teika) tika uztverta kā atsaucē uz kādiem reāliem notikumiem, par kuriem gan neviens vairs neko konkrēti neatcerējās, un nav arī fiksēts, ka čigāni būtu bijis reāls apdraudējums.

Pleskodāles kapos atrodas Pirmā pasaules kara apbedījumi, kas teicējas stāstījumā raisa vēl vienu asociāciju virkni. Reizē var konstatēt kādu stāstīšanas īpatnību – par konkrētiem Pirmā pasaules kara apbedījumiem Pleskodāles kapos tieši stāstīts netiek, tie tikai raisa citu ar dzimtu saistītu nostāstu atcerēšanos un izstāstīšanu, kuru centrā ir karu izraisītās dramatiskās situācijas. Dramatisks ir dzimtā pārmanto-tais naratīvs par notikumiem Latvijas Neatkarības kara laikā, kas varēja arī dzimtu izpostīt. Vecvecmāte Stefānija ar savu māsu un meitām dzīvojušas Pārdaugavas mājā, kad tajā ienākuši vācu karavīri. Neskaidru iemeslu dēļ viņi vēlējušies pieaugušos nošaut, bet mazos bērnus nogalināt, paņemot aiz kājām un ar galvu sitot pa sienu. Tomēr atkal neskaidru iemeslu dēļ viņi steigā devušies prom, un šī vardarbība palikusi nerealizēta. Dzimtā, acīmredzot mēģinot rast kādu racionālu risinājumu šādam laimīgam situācijas atrisinājumam, pievienots neapstiprināts un neskaidrs turpinājums. Pakāpeniski ir nostiprinājies pieņēmums, ka Stefāniju un bērnus netieši ir izglābusi bruņumašīna "Imanta", kas nomaldījusies no sava iecerētā maršruta un, braukdama pa blakus ielu, ir izraisījusi paniku vācu karavīros. Vai tā ir bijis vai ne, vairs nav iespējams noskaidrot, bet simboliski tā ir sajūta par Latvijas valsts bruņotajiem spēkiem, kas ne tikai bermontiādes laikā atbrīvo Pārdaugavu no okupācijas, bet arī izglābj atsevišķu ģimeni, dzimtu. Zināms, ka leģendārā bruņumašīna, kas savulaik pasūtīta Krievijas impērijas armijai, Latvijas teritorijā nonāca 1918. gada beigās līdz ar Sarkano armiju, bet Latvijas armijas sastāvā kā trofejai tai bija nozīmīga loma 1919. gada bermontiādes laikā. Tas arī ļauj paaudzēs nodoto dzimtas naratīvu saistīt ar konkrētu laika periodu. Bruņumašīnas "Imanta" detaļas šobrīd aplūkojamas Rīgas Motormuzejā.

Kā iepriekš minēts, stāstīšanas procesā Pirmā pasaules kara apbedījumi rosinājuši naratīvus vai atsevišķas neskaidras piezīmes par dzimtas vīriešu saikni ar kariem un karošanu. Tiek pieminēts, ka vecvectēvs no Rūjienas Eduards Ziņģītis krievu–japāņu kara laikā karojis Mandžūrijā, kā atzinību par to no Krievijas cara ("Viņa majestātes") saņēmis Bībeli ar ierakstu latviski. Vecvectēvs Juris Janštovics piedalījies Pirmajā pasaules karā it kā Ziemassvētku kaujās latviešu strēlnieku bataljonu sastāvā. Vectēvs nav piedalījies Otrajā pasaules karā, tomēr kara pašās beigās kā galdnieks iesaukts vācu armijā un taisījis zārkus. Vēlāk ieslodzīts PSRS filtrācijas nometnē

Andrejsalā. Teicējas Zandas repertuārā no vecvecmātes Stefānijas pārmantots vēl kāds dramatisks notikums, kas vēsta par 1905. gada 13. janvāra notikumiem. Stefānija nākamajā dienā (14. janvārī) uz Rīgas labo krastu vedusi pārdot pienu. Tā bija viņas ikdienas kārtība, un arī šī traģiskā Latvijas vēstures lappuse šo kārtību neatcēla. Stefānija redz baisos skatus, kas paveras no iepriekšējās dienas apšaudes. Bet tas nav notikumu dalībnieces vai aculiecinieces stāstījums. Tas ir tāds garāmgājējas vērojums, emocionālas atmiņas, norāde uz notikuma traģiskumu, bet bez jebkādiem vērtējumiem vai ideoloģiskiem skaidrojumiem. Noslēdzot dzimtas locekļu naratīvu sasaisti ar nozīmīgākajiem Latvijas vēstures notikumiem, teicēja uzsvērusi vecvecmātes Veronikas mīlestību pret Latviju, it sevišķi to, ka tā iegūta caur skolu. Šīs mīlestības simbols ir viņas kā skolnieces piedalīšanās Latvijas Republikas pirmā prezidenta Jāņa Čakstes (1859–1927) bērēs. Lai arī teicēja Zanda uzsver, ka ar Veroniku nav apspriedusi vēstures jautājumus, tomēr caur kādiem mājiņiem, nejauši atrastām vecām kartēm, kas kaut kur mājās glabājušās, it kā netieši, bet tomēr veidojusi Latvijas PSR skolās apgūstamajai vēsturei alternatīvu izpratni par Latvijas vēstures līkločiem.

Pētnieciski nozīmīgi ir naratīvi, kas stāsta par ikdienu un sadzīviskām situācijām no "mazā" cilvēka pozīcijām, tā radot skaidrāku priekšstatu par cilvēku raksturiem, attiecībām, komunikāciju u. tml. Viens no tiem ir stāstījums par satiksmes noteikumiem, kas jāievēro, braucot ar zirgu pajūgu. Vecvecmāte Stefānija tos nekad nebija mācījusies, bet viņa, kā raksturojusi Zanda, bijusi dzīves gudra sieviete, proti, viņa mācījusies no citiem, vērojusi, kā dara citi, un tad sekojusi pareizajiem piemēriem. Naratīvu noslēdz vēstījums par neapdomīgu un pašpārliecinātu cilvēku ar sekojošu morāli – kāds kaimiņš bijis iedomīgs, braucis tur, kur citi nav braukuši, un uradņiks⁵ viņu sodījis. Šo naratīvu teicēja stāstīja tā, kā vairākkārt dzirdējusi – vecvecmātes Stefānijas balsī, intonācijā, tā tuvinoties oriģinālajam izpildījumam un caur leksikas un izrunas īpatnībām cenšoties nodot tālāk arī laikmeta kolorītu, noskaņu. Līdzīgi tā bija arī stāstā par čigāna pārmācīšanu, kas, visticamāk, ir divi stāsti, kurus teicēja kā maza meitene atceras no Stefānijas stāstītā, tie droši vien ir dzirdēti vairākas reizes un iespiedušies atmiņā. Šādos gadījumos, kad atraisās teicēja stāstījums, kļūst skaidrs, ka ne tikai saturs (informācija) ir tas, ko teicējs vēlas nodot. Nozīmīgs ir kolorīts, viss koptēls, situācija, spēja senāku balsi citēt mūsdienās.

Pēc šīs intervijas satura izpētes sākotnēji šķiet, ka teicēja savā stāstījumā ir brīva un neatkarīga persona, kas vēsta savas individuālās atmiņas, un kopumā pret to ir grūti, pat neloģiski iebilst, jo, no vienas puses, tā tas arī notiek. Tomēr, no otras puses, intervijas teksts liecina, ka viņu iegrožo no iepriekšējām paaudzēm saņemtais tekstu

5 Uradņiks – zemākā policista dienesta pakāpe aprīņķa policijā Krievijā (1878–1917).

kopums un arī mantotais skatpunkts, viņu iegrožo piederība noteiktai vietai, ģimenes, dzimtas likteņiem, veids, kā dzimtas locekļi ir gājuši cauri vēsturiskajam laika plūdumam. Šķiet, ka teicējas naratīvi ir kolektīvs, sociāls, simbolisks vēstījums, kaut kas tāds, ko ne tikai teicēja, bet plašāks un diahronisks radinieku, draugu, kaimiņu pulks ir laika gaitā vienojies izstāstīt, stāstīt un pārstāstīt. Interviju naratīvam var būt augsts individualizēšanas līmenis, bet pilnībā atrauties no dzimtas kolektīvās atmiņas ne vienmēr ir iespējams.

Naratīvi par bērnību: bērnības notikumi, smaržas un garšas

Viena no nozīmīgākajām pilsētas folkloras naratīvu trajektorijām ir bērnības atmiņas. Tām ir īpaša vieta dzīvesstāstos gan cilvēka dzīves laikā aizvien pieaugošās personīgās emocionālās piekastes dēļ, gan vēlmē ar emocijām dalīties. Folkloriste Baiba Krogzeme-Mosgorda (1966–2021) rakstījusi:

Varētu teikt, ka bērnības atmiņas krājas mūsos kā vizuāli un emocionāli tēli, smaržas, krāsas, garšas, arī izkļiedēti teksta fragmenti, līdz kādā dzīves brīdī izjūtam nepieciešamību materializēt šos virtuālos piedzīvojumus īsos pastāstīšos, kurus, noslīpējot ar tagadnes pieredzi, labprāt stāstām saviem bērniem, pēc vajadzības izvēloties notikumu secību un vēstījuma formu. (Krogzeme-Mosgorda 2007: 51)

Līdzīgi kā jebkuras atmiņas, bērnības atmiņas ir zaudējuma un idealizācijas diaļģiskās vienības naratīvi. Folkloriste Dace Bula (1960), pētot mungaļsalnieku bērnības atmiņu stāstus, runā par vairākiem apceres līmeņiem. Eksistenciālajā apceres līmenī priekšplānā izvīzās apjauta, ka bērnības laiks ir zudis uz neatgriešanos: “No šejienes – bērnības atmiņu poētiskā vispārpieņemtais paņēmiens centrēt uzmanību uz to, kas kādreiz bija, bet šobrīd vairs nepastāv; uz to, kas agrāk bija iespējams, bet šobrīd vairs nevar notikt vai nav paveicams.” (Bula 2007: 8) Tā Pārdaugavas bērnību ar tagadējo pieauguša, nobrieduša un izglītota cilvēka izpratni atminas teicējs Juris (1972), pagājušajam laikam raksturīgo izceļot ar vārdiem “nav iedomājams”, “nav iespējams”, “darījām trakas lietas”, “mati ceļas stāvus”, kas reizē paredz salīdzinājumu ar mūsdienām un to, cik ievērojami ir mainījies sabiedrības viedoklis un arī juridiskā izpratne par bērna tiesībām un vecāku atbildību:

Bērnībā darījām trakas lietas, kas tagad nav iedomājamās! Gājām uz stroikām, jaunceltnēm, līdām kanalizācijas šahtās, lai izpētītu. Padomju bērnam nebija daudz ko darīt! Arī – ložņāšana pa garāžām, bērnudārziem, industriālo uzņēmumu atkritumu izgāztuvēm. Plašas iespējas iegūt dēļus un sameistarot kādu skapīti, ņemot vērā šo preču deficītu LPSR 80. gados. Neiztrūkstošās ķīmiskās vielas, dažādi nitrāti, kas ļāva pašiem taisīt raķetes, krāsas, lakas, dezodorantu baloniņu spridzināšana, metot ugunskurā. Ilģuciems un Spilve padomju laikos – pietiekami militarizēta.

Objekti, kurus apsargāja, Spilves lidlauks, lokatoru kalniņš. Ko tik nedarījām! Atceroties dažkārt mati ceļas stāvus! Mūsdienās tas vairs nav iespējams. (LFK Dig 2, a5. 15.04.2021.)

Teicējs Juris vairākkārt izceļ padomju laiku 80. gadu bērnību kā brīvību, kas ietver atrašanos ārpus telpām, braukāšanos ar riteni pa apkārtni, komunikāciju ar vienauzīgiem un saskarsmi ar pieaugušajiem iepretim mūsdienu sociālajai dzīvei, kas nemaz nav sociāla, bet balstās pastarpinātās digitālās saiknēs un prasmēs un diez vai veido patiesas sociālās iemaņas un saiknes. Bērnības atmiņu pētījumos tas bieži tiek uzsvērts: "Atzinīgi vārdi veltīti padomju laika piedāvātajām iespējām. Par padomju laiku tiek uzsvērtā drošība un iespēja spēlēties kopā daudzstāvu māju bērniem: "Mēs bijām liels bars sētas bērnu. Tajā laikā neviens vecāks neuztraucās par mūsu gaitām. Nebija narkomānu un vēl visādas aplamības." (No Evitas mātes stāstītā)." (Markausa 2007: 98) Teicējs Juris secina, ka galu galā arī Latvijas PSR bērni 20. gs. 70. gadu beigās un 80. gadu pirmajā pusē, augdami šajā no mūsdienu skatpunkta dažreiz bīstamajā un pieaugušo nepieskatītajā apkārtņē, tāpat ir spējuši izaugt par lieliskiem cilvēkiem (LFK Dig 2, a5. 15.04.2021.). Šī brīvība ar pagalmiem, šūpošanos, spēlēm un rotaļām dažkārt nekoptā un degradētā vidē, šķiet, vēl bija izbaudāma 20. gs. 90. gados:

Bērnībā līguciemā no kaimiņu bērniem dzirdēju, ka nedrīkst šūpoties pārāk augstu un ar vaļā matiem, jo tā var ieraut matus šūpolēs un noraut skalpu. Kāds esot redzējis, ka vienai meitenei tā gadījies. Tas bērnībā tiešām bija liels bieds. Bet citādāk bērnu laukumos, kādi nu tie bija 90. gadu sākumā, ar aprūsējušu metālu, daudz dzīvojos. (LFK Dig 2, Anonīms 24.05.2021.)

Vairākiem teicējiem Pārdaugava ir ne tikai dzimtā vieta, bet arī dzīvesvieta visa mūža garumā, dažkārt mainot Pārdaugavas apkaimes vai īslaicīgi dzīvojot arī citviet Rīgā, citkārt nemainīgi dzīvojot vienā apkaimē, dažu ielu perimetrā vairākās paaudzēs. Bieži vien no šo teicēju vidus nāk apkaimes patrioti, tie, kuri izrāda rūpes un atbildību par apkaimes attīstību, izzina apkaimes vēsturi, prot par to stāstīt un labprāt arī to dara. Viņi izjūt izteiktu vietas piederību, uztverot to kā savas identitātes būtību (LFK Dig 2, a16. 29.09.2021.; LFK Dig 2, a17. 02.10.2021.). Lokālajam patriotismam ir ļoti liela nozīme vietas ilgtspējā. Pārdaugavas apkaimes parasti saistās ar kādu senāku vēsturi un kultūru, muižiņām, parkiem, dīķiem, savdabīgiem cilvēkiem un rakstiem pārmaiņām, kad vienā paaudzē mainās iedzīvotāju skaits, transporta mezgli, skolu tīkls, apbūve utt. Tā, piemēram, Ziepniekkalns teicējas Signes (1980) uzsvērumā ir vieta, *kur nekā īsti no kultūras nav, vienīgi mūsu Ēbelmuiža un parks ap to, ar vecākajiem ozoliem Pārdaugavā.* (LFK Dig 2, a17. 02.10.2021.)

Ēbelmuižas parks un muižiņa tiek saukta par mūsu, bet ne tāpēc, ka piederētu *vietējiem*. Tā vairāk ir simboliska bērnības vieta, uz kuru gāja, lai ziemā šļūktu no kalniņa, "tranzīts" ceļā uz sabiedrisko transportu, lai dotos uz Rīgas centru, vieta, kur, nākot no skolas, var saskrieties ar ekshibicionistiem, kur bija autovadāmo mašīnu

1. attēls. Vecākais Rīgas ozols Ēbelmuižas parkā Ziepniekkalnā. Foto: Gatis Ozoliņš. 20.07.2021.

Figure 1. The oldest oak tree in Rīga, in Ēbelmuižas park in Ziepniekkalns. Photo: Gatis Ozoliņš. 20. 07. 2021.

modelišu trase, vieta, kur kādreiz bija Tējas namiņš kā vēl senāku laiku liecība, bet tagad izzudis, un vairs pat nevar nojaust, kur tas bijis.

Parku, mežu taku virziena maiņa (aizaugšana) un citu objektu izzušana ir nozīmīgas pilsētas dzīvesstāstu sastāvdaļas, kas liecina ne tikai par pārvietošanās un infrastruktūras izmaiņām, bet arī ir uzlūkojams par nozīmīgu pilsētas folkloras naratīvu:

Tagadējā Anniņmuižas mežā gājām skriet krosiņus. Kādreiz vismaz to varēja saukt par mežu. Māju nebija sacelts, un nekas nebija bruģēts. Bija patīkami elpot pēc lietussvaigo gaisu. Zaķkāpostus noplūkt un uzēst, kad bijām vingrojumus beiguši. Bija kluss un mierīgs. (...) Māja pie mājas. Šausmas. Anniņmuižas bulvāris ir sabūvēts un pārbūvēts. Kādreiz bija oāze, bet tagad cilvēku spiets. Ceļ un ceļ visur. Pie Sudrabkalniņa bija koka figūriņas – kaķis un dažādi citi dzīvnieki. Bija katreiz interesanti iet garām, bet tagad sapuvis puskāķis vēl ir. (LFK Dig 2, deimonshils 20.05.2021.)

Dzīvot pilsētā nozīmē baudīt visplašāko trokšņu, skaņu, smaržu un smaku gammu. Kultūrvēsturiski smaržas un smakas veido pilsētas karti. Pilsētas apkaimes, ielas, kvartāli un celtnes atšķiras ar raksturīgu smaržu/smaku un veido bināras kategorijas, no kurām teicēji bieži izvēlas stāstīt par patīkamām un nepatīkamām smaržām. Kopumā smaržas palīdz iedzīvotājiem conceptualizēt savu apkārtējo vidi (Reinarz 2014: 179). Smaržas, smakas, trokšņi kļūst par individuālās pieredzes kartēm, stāstiem par laikmeta īpatnībām:

Reizēm vasarās, ejot pie mammas uz darbu, Daugavgrīvas ielā krustojumā ar Ūdens ielu palika slikti ap dūšu, jo iela ļoti smirdēja pēc izplūdes gāzēm un putekļiem. Pa veco ielas bruģi lēni brauca daudzas smagās mašīnas un dzeltenie "Ikarusa" autobusi. Tajā apkaimē toreiz bija ļoti daudz rūpnīcu. Kustība bija nepārtraukta. (LFK Dig 2, LaurisErenpreiss 16.04.2021.)

Es no tiem laikiem atceros pilsētas smaržu no rītiem, kad sāka mosties netālu esošā parfimērijas rūpnīca "Dzintars", kad pretējās individuālajās mājās sāka kūpēt dūmeņi. Tā smarža gan nav ne dūmu, ne izplūdes, bet to reizēm sajūtu arī savā lauku ciematā skaidros un spirtos rītos, tāpat vakaros. Ļoti patīkama un tāda, kuru vēlos sajūst atkal un atkal. Tolaik mūsu Pārdaugavā bija izteiktas trolejbusu un tramvaju skaņas. No rīta agri varēja dzirdēt pirmo trolejbusu, tā bremzes un rībošo stangu skaņas. Privātmājās pretī mūsu logiem dziedāja pat gailis. Reizēm ar Omi aizgājām uz Vienības gatves Pelmeņu kafejnīcu. Tā atradās tramvaju krustpunktā, netālu no Bēnu slimnīcas. Tur bija arī smilšu kūkas. Rītos bija tie, kas gāja "uzlabot" dūšu pēc uzdzīves, tāpēc bieži oda pēc dzēruma. Mana istaba atradās pirmajā stāvā, palodze bija nokrauta ar puķu podiem, un tas man deva lielisku iespēju vērot garāmgājējus. (LFK Dig 2, Anonīms 02.11.2021.)

Melnсила iela 21. gadsimta sākumā bija ļoti skaļa iela. Pēc bērnības mazpilsētā tas bija diezgan liels kontrasts. Brauca visu diennakti. Gaudoja operatīvā transporta sirēnas. Atvērtajā vaļā logu – tas bija kā ieslēgt urbāno trokšņu radio. Melnsila ielas hruščovka palikusi prātā arī ar to, ka tajā nemitīgi pa logiem spīdēja iekšā gaisma. Nebija tumšas, arī tumšajos ziemas vakaros un naktīs. (LFK Dig 2, Anonīms 14.04.2021.)

Dažreiz vasaras naktīs tepat varēja dzirdēt dzegužu kūkošanu un pūču saucienus. Vasaras naktīs bija tik kluss, ka ārā sienāži bija krietni skaļāki par tālumā braucošām mašīnām. (LFK Dig 2, jokdaris 14.04.2021.)

Troksnis un skaņa, smaržas un smakas ir nostalgijas un dabiskas pilsētas (pilsētai dabiskas, piemērotas, raksturīgas) zīmes: vienā un tajā pašā bērnībā kā vērtīgas un nozīmīgas sadzīvo atmiņas par netālu militāro helikopteru nolaišanās vietu un uzmanību, kas tiem tika pievērsta vai katru dienu, kad tie pārlidoja pār pagalmu, lidmašīnas motoru un turbīnu testēšanas troksnis, laku un krāsu fabrikas smakas pie Dzegužkalna ar liepziedu vāksanu un smaržu Imantā, ļoti patīkamo bērnības kvasa smaržu un garšu, kvasa mucas un rindas pēc kvasa Riekstu ielā (LFK Dig 2, a29. 07.10.2021.). Nostalgiskas vīzijas un interpretācijas par pagātni ir selektīvas un sadrumstalotas un reti veido vienotus, saskanīgus stāstus, tās drīzāk uzkrājas kā mainīgi un atšķirīgi naratīvi (Bula 2016: 223). Pilsētas smaržas ir bērnības smaržas: *Bērnības smaržas – koksnes, saldējuma, limonādes, sojas šokolādes, monpansjē ledeņu.* (LFK Dig 2, a4. 12.04.2021.) Tās ir patīkamas smaržas un atmiņas, neraugoties uz to, ka pilsēta vēsturiski ir bijusi daudz "bagātāka" ar smakām un antisanitāriem apstākļiem. Šī ir būtiska izmaiņa – pilsētas kļūst zaļākas, dabiskākas, veselīgākas – aizvien pieaugoša un izšķiroša tendence mūsdienīgu pilsētu attīstībā.

Secinājumi

Kopā savēlot un paraugoties uz to, ko vēsta Rīgas Pārdaugavā 2021. un 2022. gadā ierakstītās intervijas ar tās pašreizējiem vai bijušajiem

iedzīvotājiem, jāsecina, ka pētnieciski no intervijām izgūtos naratīvus var iedalīt vairākās līdzvērtīgās kategorijās. Liela daļa naratīvu stāsta par bērnību, attiecībām ar kaimiņu bērniem, spēlēm un rotaļām pagalmā, tuvākajās ieliņās, saskarsmi ar ģimenes/dzimtas pieaugušajiem. Tie formējas kā īsas atmiņas un to virknes par konkrētām ikdienas vai svētku situācijām. Bērnības naratīvi bieži iegūst nostalgisku nokrāsu, jo parasti tā ir atgriešanās laimīgajā bērnības pasaulē. Daudziem Rīgas Pārdaugavas bērniem šīs atmiņas ir gaišas un saulainas – daļēji to noteikusi teicēju dzīvesvieta – mazas, šauras ieliņas, privātās mājas ar dārziem, kokiem, šķūnīšiem. Daļēji tā ir bijusi iespēja izbaudīt “parastu” bērnību – apkārtnes apgūšana (braukāšanās ar riteni, rotaļas un spēles ar kaimiņu bērniem, apkārtējie dārzi un šķūnīši u. tml.), dabas tuvums, mazpilsētas, pilsētas nomales kopienas izjūta, kad kaimiņi cits citu pazīst, sveicinās, palīdz un ir informēti par jaunākajiem notikumiem apkārtnē. It sevišķi tas tiek uzsvērts, ja teicēji savu bērnību salīdzina ar savu bērnu (nākamās paaudzes) iespējām vai vispārīgi vērtē brīvā laika pavadīšanas veidu un saturu mūsdienās.

Nozīmīga kategorija ir ģimenes un dzimtas vēsture, paaudzes, tiek minēti personu vārdi, uzvārdi, izcelšanās, ienākšana pilsētā/Pārdaugavā/Rīgā, senāki amati, nodarbošanās veidi, dzimtas mājas apdzīvošana un vēsture. Pārdaugavā, it sevišķi privātmājās, dzimtas personu dzīvesveids tiek raksturots kā līdzīgāks laukiem – tiek aprūpēti dārzi ar kartupeļiem, burkāniem, bietēm utt., ir zemeņu lauciņi, ogu krūmi un augļu koki, tiek audzēti mājpūtņi, cūkas un pāris paaudzū iepriekš – arī govīs un zirgi. Bieži iztrūkst tādu tipisku pilsētas elementu, kas izceļ pilsētai tik raksturīgās komforta un labklājības infrastruktūru – ūdens, kanalizācija atrodas ārpus mājas, malkas apkure. Būtībā vērojams līdzās pastāvošs lielpilsētas un mazpilsētas “zonu” iedalījums – blakus sadzīvo, piemēram, deviņu stāvu dzīvojamās mājas ar visu infrastruktūru un komfortu un nākamajā ielā – nelielas un vecas privātmājas ar dārzu, lieliem kokiem un gaili, kas apkārtnes iedzīvotājus no rīta modina. Reizē teicēji, kas nāk no privātmāju “zonas”, neraugoties uz komforta trūkumu, to uztver kā īpašu privilēģiju, dzīves laimīguma avotu. Šajā kategorijā ir daudz ikdienas naratīvu par dažādiem apkārtnes notikumiem, savādiem vai bīstamiem atgadījumiem, par dīvainiem cilvēkiem vai tādiem, kas, ar bērna acīm raugoties, tādi šķituši. Šie bērnības naratīvi parasti ir ar komisku stilistiku, anekdotiska rakstura. Nozīmīga bērnības naratīvu trajektorija ir refleksijas un atmiņas par tradīcijas pārmantošanu kā ikdienas, tā svētku situācijās, naratīvi par vecvecākiem (neizslēdzot arī paaudzi iepriekš un pēc tam). Trešā kategorija ir personas, ģimenes un dzimtas saikne ar vēstures notikumiem. Protams, vislielākā ievērība vienmēr tiek atvēlēta saiknei ar *lielajiem* vēstures notikumiem, kas radikāli mainījuši daudzu cilvēku likteni, valsts iekārtu, vērtības u. c. Bet intervijās ir naratīvi, atmiņas, alūzijas ne tikai uz lielajiem vēstures notikumiem (piemēram, abiem pasaules kariem), bet arī uz 1905. gadu, krievu–japāņu karu, bermontiādi, vācbaltiešu

izceļošanu 1939. gadā, tiek minētas nozīmīgas vēsturiskās personas un iekļautas kontekstā, piemēram, teicējas Zandas radniecības atmiņas par Latvijas valsts pirmo prezidentu Jāni Čaksti tiek raksturotas gan kā fiziska saikne (piedalīšanās viņa bērēs), gan kā skolā ieaudzīnāta mīlestība un patriotisms pret Latvijas valsti.

Rīgas Pārdaugavas intervijas līdzšinējā izpētes līmenī ļauj secināt, ka tās ir bagātas ne tikai ar vēstures pētniecībai nozīmīgiem datiem, bet arī sniedz bagātu materiālu (vērojumus, emocijas, vērtējumus u. tml.) par ikdienu, svētkiem pilsētā (pilsētas nomalē), apkaimei specifisko no "mazā" cilvēka skatpunkta. Atcerēšanās un naratīvi bieži vien ir dzimtas/ģimenes "kopīpašums", ko teicējs izstāsta pētniekiem. Atmiņas pētniece Aleida Asmane (*Assmann*, 1947), rakstot par aizmiršanas, noklusēšanas un atcerēšanās tehnikām, teikusi, ka "cilvēki izšķiras ne tikai par to, ko viņi paši vēlas un nevēlas atcerēties, bet kopīgi arī par to, kas saglabājams nākotnē un kam jābūt sa-sniedzam senčiem" (Asmane 2018: 22).

Avoti

- LFK Dig 2, a68. 16.11.2022. *Zoom* platformā.
- LFK Dig 2, a29. 07.10.2021. *Zoom* platformā.
- LFK Dig 2, a17. 02.10.2021. Šosciems/Ziepniekkalns.
- LFK Dig 2, a16. 29.09.2021. Bieriņi.
- LFK Dig 2, a5. 15.04.2021. *Zoom* platformā.
- LFK Dig 2, a4. 12.04.2021. *Zoom* platformā.
- LFK Dig 2, Anonīms 02.11.2021. Pārdaugavas stāsti.
- LFK Dig 2, Anonīms 24.05.2021. Pārdaugavas stāsti.
- LFK Dig 2, deimonshils 20.05.2021. Pārdaugavas stāsti.
- LFK Dig 2, LaurisErenpreiss 16.04.2021. Pārdaugavas stāsti.
- LFK Dig 2, Anonīms 14.04.2021. Pārdaugavas stāsti.
- LFK Dig 2, jokdaris 14.04.2021. Pārdaugavas stāsti.

Literatūra

- Asmane, Aleida (2018). *Jaunais īgnums par memoriālo kultūru. Iejaukšanās*. Šuvajevs, Igors (tulk.). Rīga: Zinātne.
- Bausinger, Hermann (1968). Folklore Research at the University of Tübingen: On the Activities of the Ludwig-Uhland-Institut. *Journal of the Folklore Institute*, No. 5(2/3), pp. 124–133.
- Bausinger, Hermann (1990). *Folk Culture in a World of Tehnology*. Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press.

- Bula, Dace (2007). Zvejnieku bērni: Pieredzes ceļi mungaļsalnieku atmiņu stāstos. *Letonica*, Nr. 16, 7.–27. lpp.
- Bula, Dace (2011). *Mūsdienu folkloristika. Paradigmas maiņa*. Rīga: Zinātne.
- Bula, Dace (2016). Narratives of Unwanted Change: Nostalgia in a Latvian Former Fishing Village. *Journal of Folklore Research*, No. 53(3), pp. 205–232. DOI: 10.2979/jfolkrese.53.3.04.
- Bula, Dace (zin. red.), Āboliņa, Kristīne, Daugavietis, Jānis, Pusvilka, Agita, Vāveris, Guntis, Zīle-Veisberga, Agnese (2022). *Dzīve līdzās ostai*. Rīga: LU Literatūras, folkloras un mākslas institūts.
- Dorson, M. Richard (1971). Is There a Folk in the City? Paredes, Americo, Stekert, J. Ellen (eds.). *The Urban Experience and Folk Tradition*. Austin and London: The University of Texas Press, pp. 21–52.
- Eniņš, Guntis (1991). Mūslaiku leģendas Latvijā. *Dienas pielikums Sestdiena*, 07.12., 13. lpp.
- Garda-Rozenberga, Ieva (2013). Folkloras lietojumā: radio SWH Melnā humora top *daudz*. *Letonica*, Nr. 26, 9.–23. lpp.
- Krogzeme-Mosgorda, Baiba (2007). Atmiņas par bērniību Purvciema pagalmā pagājušā gadsimta 40.–50. gados. *Letonica*, Nr. 16, 51.–67. lpp.
- Markausa, Ieva Marga (2007). Bērības spēļu un rotaļu vērtējums pieaugušo atmiņās. *Letonica*, Nr. 16, 95.–110. lpp.
- Ozoliņš, Jānis (2020). Stāstījuma jēdziens un tā adepti latviešu literatūrzinātnē. *Letonica*, Nr. 42, 6.–20. lpp. DOI: 10.35539/LTNC.2021.0042.J.O.0001.
- Pakalns, Guntis (2006). Kādas ir teikas mūsdienās? *Dabas un vēstures kalendārs 2007*. Rīga: Zinātne, 153.–162. lpp.
- Pakalns, Guntis (1992). Mūslaiku leģendas. Nepamanītā folklorā? *Dienas pielikums Sestdiena*, 11.07., 11. lpp.
- Reinarz, Jonathan (2014). *Past Scents. Historical Perspectives on Smell*. University of Illinois Press.
- Šmidhens, Guntis (1991). Pilsētas teikas Rīgā. *Dienas pielikums Sestdiena*, 07.12., 9. lpp.
- Šmidhens, Guntis (1992). Pilsētas teikas Rīgā. *Dienas pielikums Sestdiena*, 22.02., 13. lpp.
- [Zandere, Inese] (1991). Mūsdienu leģendas. Ar zviedru etnologu Bengtu af Klintbergu Stokholmā sarunājās Inese Zandere. *Dienas pielikums Sestdiena*, 17.08., 1., 5. lpp.